

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Waar is de ouderling?



kerkelijk leven

Ruim een jaar geleden schreef ik in dit blad een artikel over onderling pastoraat in de gemeente.¹⁾ Daarin gaf ik, op basis van een werkdefinitie van pastoraat en het bijbelse gegeven dat gemeenteleden actief zijn in het pastoraat, een omschrijving van onderling pastoraat.

P.W. van de Kamp ■

Die omschrijving luidde: 'als gemeenteleden met elkaar meeleven en voor elkaar zorgen door middel van persoonlijke gesprekken of

groepsgesprekken waarbij de één door de ander vanuit Gods evangelie wordt 'aan-gesproken' met het oog op zijn zelfstandig geestelijk functioneren'. Ik schreef dat artikel omdat ik constateerde dat er over onderling pastoraat steeds vaker wordt gesproken en geschreven, terwijl niet altijd duidelijk is wat mensen eronder verstaan.

De groeiende aandacht voor onderling pastoraat in de gemeente heeft zonder twijfel te maken met het feit dat het in veel plaatselijke gemeenten moeilijk is geworden om alle vacatures voor het ambt van ouderling te vervullen. In zo'n situatie stagneert het pastoraat door de ouderlingen omdat er te weinig zijn om al het pastorale bezoekwerk in de gemeente te verrichten. Maar tegelijkertijd bleek dat (een deel van) dat bezoekwerk ook door gemeenteleden zelf gedaan kon worden. Er is een duidelijke wisselwerking tussen het een en het ander: waar het pastoraat door de ouderlingen stagneerde, groeide het pastoraat door de gemeenteleden. De nadruk op de eigen pastorale taak van gemeenteleden is dan ook niet zonder meer het gevolg van principiële bezinning op pastoraat of op gemeente-zijn, maar heeft allereerst deze tamelijk pragmatische achtergrond. Dat neemt niet weg dat de actieve rol van de gemeente(-leden) zelf in het pastoraat overtuigend onderbouwd kan worden vanuit de Bijbel en de geschiedenis. Maar in dit geval volgde de theorie de praktijk.

Intussen heeft het grotere accent op onderling pastoraat wel gevolgen voor de bestaande taak-

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - P.W. van de Kamp</i> Waar is de ouderling?	317
<i>Meditatief - A. Kamer</i> Soeverein ingezet	320
<i>Wandelen met God - K. van den Geest</i> Ik en mijn huis: mannen en vaders als hoofd	321
<i>Achtergronden (Woord) - A. Cappellen</i> Nogmaals de dagen van Genesis	323
<i>Achtergronden (Weerwoord) - E.A. de Boer</i> Eerbied voor het hoge Woord	325
<i>Achtergronden - A.M. Leeftink</i> Johannes van Damascus over de islam	327
<i>Lied van de week - J. Smelik</i> Liedboek gezang 404: U Here Jezus roep ik aan	330
<i>Persbericht, Uit de kerken</i>	

omschrijving en het bestaande 'profiel' van ouderlingen. Daarom wil ik in drie artikelen nader ingaan op de verhouding tussen onderling pastoraat en de pastorale taak van ouderlingen. Ik zou ook kunnen zeggen: de verhouding tussen onderling pastoraat en ambtelijk pastoraat. In dit eerste artikel probeer ik in kaart te brengen welke verschuivingen zich hebben voorgedaan als het gaat om de vraag wie er actief zijn in het pastoraat.

De 'oude' situatie

Vanouds (in de gereformeerde traditie) zijn de ouderlingen actief in het pastoraat. Eeuwenlang hebben zij huisbezoek gebracht en op die manier de gemeenteleden geconfronteerd met de geloofsvraag: 'hoe leeft u eigenlijk met God en vanuit zijn evangelie?'. En nog altijd zijn de ouderlingen verantwoordelijk voor pastoraat en actief in het pastoraat. Het gaat om een 'oude' situatie in de tegenwoordige tijd...

men verwacht méér dan één (huis-)bezoek per jaar

In die 'oude' situatie is de gemeente onderverdeeld (meestal geografisch) in ouderling-wijken. De kern daarvan is dat een ouderling enkele tientallen 'adressen' krijgt toegewezen waar hij pastoraal verantwoordelijk voor is. Op die adressen brengt hij huisbezoek (gewoonlijk samen met een collega-ouderling). Dit principe kent allerlei variaties. In sommige plaatselijke kerken is sprake van grote ouderling-wijken waar twee ouderlingen actief zijn (in samenwerking met één diaken). In andere plaatselijke kerken hoort een ouderling-wijk bij één ouderling, die zijn huisbezoeken brengt samen met de ouderling van een andere ouderling-wijk (beide ouderling-wijken samen hebben dan één diaken). Enzovoort.²⁾

De constante factor in deze 'oude' situatie is het jaarlijkse huisbezoek dat door de ouderlingen wordt gebracht. Kort en bondig geformuleerd: pastoraat is huisbezoek. Als zich bij (belijdende) gemeenteleden in de leeftijdscategorie 25-65/70 jaar geen ingrijpende persoonlijke gebeurtenissen voordoen (geboorte/doop, belijdenis, huwelijk, ernstige ziekte, overlijden, psychische problemen, werkloosheid enz.), beperkt de pastorale aandacht zich in feite tot het jaarlijkse huisbezoek. Verder is er extra pastorale aandacht (vermaan-pastoraat) bij ontsporingen in denken en doen.

Uiteraard zijn er in deze 'oude' situatie ook altijd gesprekken en contacten tussen gemeenteleden onderling, maar die worden niet beschouwd en getypeerd als pastoraat omdat pastoraat vrijwel exclusief gekoppeld is aan het ambt van ouderling (en van predikant).

Laten we een concreet voorbeeld nemen en kijken hoe dat gaat in de 'oude' situatie:

Zuster S is 35 jaar, getrouwd en heeft drie kinderen. Ze moet binnenkort in het ziekenhuis worden opgenomen voor een kijkoperatie. Daarom belt ze haar wijkouderling om hem daarover in te lichten en te vragen of hij langs wil komen om met haar en haar man te bidden tot God met het oog op die operatie. De wijkouderling vertelt haar dat de afspraak bestaat dat de predikant het pastoraat doet zodra er sprake is van iets met het ziekenhuis. Dus of ze haar predikant wil bellen. Zuster S belt haar predikant en maakt een afspraak. Hij bezoekt zuster S en haar man. Een goed bezoek.

Verminderde beschikbaarheid

Inmiddels is er sinds een tiental jaren sprake van een verminderde beschikbaarheid van christen-mannen voor het ambt van ouderling. Door de strakke koppeling tussen ouderling en huisbezoek is het directe gevolg hiervan dat de klassieke praktijk van het (jaarlijkse) huisbezoek begint af te brokkelen. Het gebeurt steeds vaker dat gemeenteleden geen huisbezoek krijgen of minder regelmatig huisbezoek krijgen.

Als oorzaken van die verminderde beschikbaarheid kunnen verschillende ontwikkelingen genoemd worden die elkaar versterken:

- Het bleek in toenemende mate lastig te zijn, vanwege de groeiende stress in de samenleving, om het werk van ouderling te combineren met beroepsactiviteiten. Wat veel mannen vroeger wel konden, lukt veel mannen tegenwoordig niet meer. Daar kun je over treuren. En je kunt er ook verwijtend over doen, zoals wel gebeurt. Een oudere generatie ouderlingen zegt dan tegen de jongere generatie mannen in de kerk dat het geestelijke laksheid en luiheid is dat zij niet meer opbrengen wat vroeger wel bleek te kunnen, namelijk het combineren van 'werk en kerk'. Daarmee hebben zij wel een punt waarover die jongere generatie mannen bij zichzelf te rade mag gaan. Ook in dit opzicht maakt het wel verschil of er sprake is van onwil of van onmacht. Wat dat laatste betreft: uit onderzoek blijkt dat de samenleving 'veeleisender' is geworden.³⁾ Daardoor wordt de combinatie van dagelijks werk en ouderling-zijn bemoeilijkt.
- De groeiende stress in de samenleving zou je een externe factor kunnen noemen. Een 'interne factor' (die overigens nauw samenhangt met die externe factor!) is dat de pastorale taak van ouderlingen intensiever is geworden omdat zij in de afgelopen jaren met een groeiend aantal thema's te maken kregen (relatieproblematiek, echtscheidingszaken, verslavingsproblematiek enz.). Er zijn altijd uitzonderingen, maar in het algemeen geldt van deze verschijnselen dat ze in gereformeerde kring vaker voorkomen en in grotere openheid besproken worden dan in vroegere jaren en dat er bovendien meer informatie beschikbaar is en meer meningen over bestaan. De pastorale taak van ouderlingen is daarmee ook mentaal zwaarder geworden.
- Gemeenteleden verwachten van een pastorale relatie méér dan één (huis-)bezoek per jaar. Dat wil zeggen: het verwachtingspatroon van gemeenteleden ligt 'hoger' dan in vroegere jaren. Bovendien zijn gemeenteleden in de afgelopen decennia mondiger en kritischer geworden, waardoor zij ook kwalitatief meer van een pastorale relatie verwachten dan vroeger. Daarmee hangt samen dat er tegenwoordig meer gerekend en vertrouwd wordt op persoonlijke ontmoeting (individualisering) dan op de kracht van een gemeenschap.
- In het algemeen is het kerkenraadswork in de afgelopen decennia fors toegenomen door 'bureaucratisering' (veel lees- en vergaderwerk) waardoor een scheve verhouding is gegroeid tussen geestelijk leiding geven en praktisch besturen.⁴⁾

Door deze verminderde beschikbaarheid voor het ambt van ouderling is er ruimte gekomen om het belang van

onderling pastoraat door gemeenteleden zelf te benadrukken.

Onderling pastoraat

In de afgelopen jaren hebben de mogelijkheid en de wenselijkheid van het onderling pastoraat meer aandacht gekregen. Gedacht kan worden aan (1) (persoonlijke) pastorale gesprekken tussen gemeenteleden onderling én (2) aan onderling pastoraat in kleine groepen.

(1) In het onderling pastoraat zijn persoonlijke gesprekken tussen twee gemeenteleden de meest frequente werkvorm. Uiteraard is niet elk gesprek tussen twee gemeenteleden een pastoraal gesprek. Vooral het inhoud-criterium is belangrijk: het ene gemeentelid wordt in zijn persoonlijke situatie vanuit Gods evangelie op zo'n manier 'aan-gesproken' dat zijn relatie met Christus wordt vernieuwd of hersteld.

(2) In sommige kerken wordt gewerkt met kleine groepen. Vaak in deze vorm dat de bestaande ouderling-wijken (van zo'n 20 tot 40 adressen) onderverdeeld worden in drie tot vijf kleine groepen (mini-wijken) die één keer per maand of per zes weken bij elkaar komen. In deze kleine groepen vindt onderling pastoraat plaats: informeren naar elkaars situatie, omzien naar elkaar, meeleven, delen van vreugde en verdriet, met elkaar en voor elkaar bidden.

Er is overigens wel verschil tussen een kerk-met-kleine-groepen en een kleine-groepen-kerk. In het eerste geval zijn er in een bepaalde kerk kleine groepen waar gemeenteleden wel of niet aan mee kunnen doen. In het tweede geval hoort bij het lidmaatschap van een kerk dat je bij een kleine groep bent ingedeeld. Dan impliceert het lidmaatschap van de kerk dat je ook lid bent van een kleine groep.

Wat gebeurt er nu met zuster S in een situatie met kleine groepen?

Op de zondagavond vóór de dag van kijkoperatie komt de kleine groep bij elkaar waar zuster S deel van uitmaakt. Ze vertelt dat ze deze week in het ziekenhuis opgenomen zal worden voor een kijkoperatie. Iedereen luistert naar haar verhaal. Ze vertelt ook dat ze het fijn vindt dat ze juist op deze zondagavond als kleine groep bij elkaar zijn. Ze heeft het bij eerdere gelegenheden als bemoedigend ervaren dat er voor één van de groep gebeden kon worden. 'Willen jullie nu voor mij bidden?' Dat gebeurt. Ook anderen hebben dingen over hun leven verteld om voor te bidden. Ze voelen zich met elkaar verbonden door samen te bidden, ook voor die ziekenhuisopname voor zuster S.

Bij dit voorbeeld kan de vraag gesteld worden: waar is de ouderling? Staat hij buitenspel of werkt hij achter de schermen? En dat is, denk ik, precies de vraag die ouderlingen zich tegenwoordig vaak stellen.

Een nieuwe situatie

Op deze manier is in de afgelopen jaren in verschillende plaatselijke kerken vanuit de 'oude' situatie een nieuwe situatie ontstaan. Kenmerkend voor die nieuwe situatie is dat het pastoraat niet meer exclusief de taak van ouderlingen (en predikanten) is, maar dat ook gemeenteleden actief zijn in het pastoraat. Onderling pastoraat en ambtelijk pastoraat worden gezien als essentiële onderdelen van het totale pastoraat in de gemeente.

In zo'n nieuwe situatie treedt er een verschuiving op in het 'profiel' van de ouderling. Globaal kan gezegd worden dat de ouderling meer een coach zal moeten zijn dan een bezoeker. Maar daarmee is nog niet alles gezegd. Want hoe ziet de taak van een ouderling er precies uit wanneer er ook sprake is van onderling pastoraat via kleine groepen? Daarover volgende week meer.

Dr. P.W. van de Kamp is universitair docent Praktische Theologie aan de Theologische Universiteit in Kampen.

Dit artikel is ook te vinden op www.gkv.nl onder *pastoraat*.

Noten

¹ Zie *De Reformatie*, 80 (2004-05) 305-307.

² De klassieke 'verdeling' tussen ouderlingen en diakenen (één diaken op twee ouderlingen) wordt steeds minder toegepast. In sommige plaatselijke kerken wordt gestreefd naar 'één op één'. Veel plaatselijke kerken bevinden zich ergens tussen deze beide mogelijkheden.

³ Zie K.Breedveld/A. van den Broek, *De veeleisende samenleving. De sociaal-culturele context van psychische vermoeidheid*, (Sociaal en Cultureel Planbureau) Den Haag 2004, 7 (uit het 'Voorwoord' door W. Schaufeli): "Terwijl we de afgelopen decennia steeds minder zijn gaan werken, er een bloeiende vrijetijdsindustrie is ontstaan, er steeds meer mensen op vakantie gaan, ons werk door automatisering steeds gemakkelijker is geworden en we steeds beter geschoold zijn om ons werk te doen, voelt iedereen zich opgejaagd, zijn er nog nooit zoveel mensen geweest die om psychische redenen zijn afgekeurd, wordt er alom geklaagd over stress op het werk en zijn grote aantallen mensen in behandeling voor overspannenheid of burn-out. Of anders gezegd: terwijl we het in Nederland nog nooit zo goed hebben gehad lijkt psychische vermoeidheid in de arbeidssituatie epidemische vormen aan te nemen."

⁴ In veel kerkelijke gemeenten is een 'tegenbeweging' ontstaan om via een bestuursraad het werk van de ouderlingen weer meer te concentreren op geestelijk leiding geven en op het pastoraat. Ik vermoed trouwens dat de term 'algemeen beleid', die in de herziene Kerkorde (1978) in artikel 36 terecht kwam bij de beschrijving van de agenda van de vergadering van de kerkenraad met de diakenen, de bureaucratisering in de hand heeft gewerkt. Maar dit vermoeden zou nader onderzocht moeten worden.



Soeverein ingezet



“Jij bent Simon, de zoon van Johannes, maar voortaan zul je Kefas heten (dat is Petrus, ‘rots’) NBV Joh 1:42

A. Kamer ■

We lezen de benoemingsakte van Simon tot Petrus, uitgereikt toen hij door Andreas naar Jezus was gebracht. Compleet met de burgerlijke naam en de nieuwe koninkrijksnaam. “Jij bent Simon, de zoon van Johannes, maar voortaan zul je Kefas heten (dat is Petrus, ‘rots’)”.

Petrus werd niet benoemd op grond van de uitkomst van een selectie, maar op basis van Christus’ vrije keus. De Heer kiest medewerkers uit. Of liever, Hij schept ze. Door Zijn Geest maakt Hij hen ook klaar voor hun dienst, hoe onverwacht ook daarin benoemd. Zo ook Simon Petrus.

De nieuwe naam duidt het ambt aan waarin hij in het koninkrijk van God is benoemd. Niets minder dan fundament, rotsman. Fundament om op te bouwen. Zijn belijdenis moet de prediking van de kerk van alle eeuwen bepalen.

Simon is ook inderdaad rotsman geworden. In Mat. 16:16 belijdt hij de Heer voluit als Zoon van God. Zijn woorden zijn door de Heer aangewezen als het fundament (petra) voor de kerk van alle eeuwen. Als Petrus werd hij met anderen gezonden om oog- en oorgetuigenis af te leggen van de grootheid/heerlijkheid van de Heer, die tot wegneming van de zonden onder Gods volk heeft gewoond.

Simon Petrus werd aangewezen voor het apostelteam. Een vrije keus van de Heer. Onverwacht aangesteld op gezag van Hem, die het Woord Gods is, gezonden tot wegneming van de zondesschuld en zondemacht. De benoemingsakte is kort van stof. Een cijferlijst is er niet bij. De gewone burgerlijke naam is uitgangspunt: Simon, zoon van Johannes. De nadruk ligt op de titel, de ambtsnaam die de Heer hem toekent: rotsman, man om op te bouwen.

Verbazingwekkend! Er zijn bezwaren te noemen. Later blijkt immers meer dan eens dat Petrus een al te emotioneel mens is. Zelfs hij komt niet eigener beweging naar Jezus, terwijl toch de duidelijke aanwijzing door Johannes de Doper gegeven is: zie het Lam Gods. De lijfelijke aanwijzing van het Lam Gods door Johannes heeft Simon Petrus niet zo diep geraakt dat hij eigener beweging vol enthousiasme zich bij de Heer voegt, hoewel Johannes had verklaard dat hij speciaal gekomen was om de Messias aan Israël te openbaren. Hij wordt geleid door zijn broer. Andreas, een van de twee discipelen die de aanwijzing van het Lam Gods hebben opgevolgd, stuurt hem. De leerling was de Heer gevolgd en met hem meegegaan naar zijn woning. Die dag bleef hij ook bij Jezus, zo staat er. In vervolg op die kennismaking ging Andreas naar zijn broer Simon met de boodschap: “Wij hebben de Messias gevonden (dat is Christus: ‘gezalfd’)”. Toen pas ging Simon, de latere rotsman op pad. Desondanks krijgt deze Simon deze gewichtige benoeming tot Rotsman. Dus lang voordat hij later in Cesarea-Filippi de Heer voluit beleed als de Christus Gods. (Mat. 16:16) Petrus’ aanstelling berust op de vrije keus van de Heer: de scheppende daad van Christus’ overmachtig soeverein beleid tot reiniging van het zijne: zijn eigen wereld en ook van hen, die Hem geloven.

Gave en opdracht. Petrus bleef een aanvechtbaar mens, maar toch krachtig in de Heer. Gedragen door die genadige Messiaanse beschikking. Ingezet door de Heer zelf. Dienstvaardig gemaakt.

Is dat ook niet het draagvlak voor de dienst van de gemeente van Christus?

Ds. A. Kamer is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Noord en woont in Hoogland

Ik en mijn huis: mannen en vaders als hoofd



wandelen met God

Een tijdje terug schreef dr. Maarten Verkerk een artikel in het ND over de vraag, of we nog wel volgens bijbelse maatstaven in het huwelijk treden. Het kwam er op neer, begreep ik, dat we niets meer kunnen en doen met bijbelse noties als het 'hoofd' zijn van de man. Eerlijk gezegd was m'n eerste gedachte ook: moeten we ons daar anno 2005 druk over maken? Maar zijn vrees was, dat zo'n houding ertoe leidt dat we steeds losser omgaan met het gezag van Gods Woord voor ons leven. Daarom wil ik een bescheiden bijdrage leveren aan het (opnieuw?) inhoud geven aan dat 'hoofd' zijn van de man...

K. van den Geest ■

"Ik en mijn huis"

"Ik en mijn huis, wij zullen de HERE dienen" (Joz. 24:15). Nog altijd bekend van het logo van het Nederlands Dagblad. Ooit begonnen als semi-illegaal blaadje in de oorlog, toen kerkelijke spanningen leidden tot wat we noemen de Vrijmaking, vanaf 1948 voortgezet als Gereformeerd Gezinsblad. Jongeren voelen vaak afstand ten opzichte van die tijd. Je kunt het je niet echt voorstellen: je eigen krant, eigen politieke partij. Heel wat lezen het ND niet meer. Gereformeerd onderwijs is niet meer vanzelfsprekend. En ook de band met een eigen politieke partij is minder hecht sinds die opging in de ChristenUnie. Veel ouderen herinneren zich die tijd als één van diepe saamhorigheid. Ze zien met verdriet de afkalving van het bouwwerk waar zij hun krachten aan gaven. Toen stond je samen ergens voor. Wat is daar nu van over? Zijn er nog 'huizen' waarvan de man en vader dat zegt: *ik en mijn huis, wij zullen de HERE dienen*? Zijn wij net zo vol vuur voor kerk en koninkrijk? Zijn wij nog wel zulke stevige christelijke huisgezinnen? Waar deze tekst boven de deur kan hangen: "In ieder geval zullen ik en mijn familie de HEER dienen" (NBV)? Of nemen we daar nu wat lacherig afstand van en gebruiken we liever minder grote woorden?

In Joz. 24 lees je, hoe Jozua aan het eind van zijn leven een landdag organiseert in Sichem. Israël heeft het land Kanaän veroverd en komt samen in een volkscongres, een dag van eenheid en vernieuwing van het verbond. Zoals ook wij onze toogdagen kenden om onze landelijke eenheid te vieren.

Jozua herhaalt in het kort de geschiedenis, vanaf Abraham tot en met de bevrijding uit Egypte, de oversteek van de Jordaan en de verovering van Kanaän dankzij Gods macht waardoor de vijanden werden verdreven. Deze opsomming van Gods grote werk loopt erop uit, dat Jozua het volk voor de keus stelt. Massaal spreken ze uit: de HEER alleen zullen wij dienen! Gods verbond, gesloten bij de Sinai, wordt opnieuw bevestigd. Een gezamenlijke openbare geloofsbelijdenis kun je het noemen. De verkla-

ring van het volk wordt schriftelijk vastgelegd en een steen opgericht: "opdat wij niet vergeten". Jozua spreekt hier over een traditie van afgodendienst. Terach en Nachor, de vader en de broer van Abraham dienden afgoden. God riep Abraham dus weg uit een door heidendom geïnfecteerde familie. Zijn de afgoden toen voorgoed uit Abrahams huis verdwenen? Nee, zoals we weten stal Rachel de terafim, afgodsbeeldjes van haar vader Laban (Gen. 31). Ook later, toen uit Abraham een groot volk was voortgekomen, vereerden ze afgoden zoals we uit een aantal Bijbelgedeelten weten.¹⁾ Israël heeft z'n afgoden dus gewoon meegenomen uit Egypte. Die kunnen ze maar moeilijk missen. Telkens weer blijkt hoe gevoelig ze zijn voor heidense invloeden. Vlak na de verbondssluiting bij Sinai het gouden kalf. Onderweg verleid tot seksuele uitpattingen ter ere van afgoden.²⁾ En bij het uitroeien van de volken in Kanaän laten ze veel heidense afgodsdienst ongemoeid.³⁾ Jozua is er vlak voor zijn dood niet gerust op. Hij vreest, dat de Kanaänitische afgoden straks opnieuw een ernstige verleiding zullen zijn. Hij houdt het volk daarom drie opties voor. Ze moeten kiezen: óf de goden van de tijd van Abraham en in Egypte. Of de goden van de nu pas overwonnen volken in Kanaän. Of... Dat is de derde keus, de enige goede: "In ieder geval zullen ik en mijn familie de HEER dienen".

Geestelijk leider in je gezin: Jezus laten zien

Jozua zegt dit allereerst als gewone Israëliet. Hij was de leider, maar tegelijk een gewone huisvader. Ik en mijn familie: met die woorden laat hij in z'n eigen huiskamer kijken. Een Israëlitisch gezin als alle andere. Net zoals onze minister-president of de koningin hun gezin hebben. Daar zie je meestal niet zo veel van. Toch zijn het dezelfde gewone gezinnen. Achter die voorname voordeur gaat het niet anders dan bij ons. Jozua geeft een blik achter zijn voordeur, een kijkje in zijn privé-leven. Daar zie je een normaal gezin. Met Jozua als gezinshoofd, die

als man en vader leiding geeft. In Huize Jozua heeft hij het gezag, is hij het die z'n gezin onderwijst, Gods Woord voorhoudt, de regels bepaalt.

Zo was dat toen. En wij? Lachen wij nu wat om de tijd dat men de man en vader als hoofd van z'n gezin zag? In de Bijbel lees je, *dat de man het hoofd is; zoals Christus hoofd is van zijn gemeente*.⁴⁾ Jonge mensen die trouwen zeggen: dat zegt ons niets. Dat was die tijd en cultuur, nu zie je elkaar veel meer als gelijk. Wat kun je vandaag nog met wat de Bijbel daar zegt over de man als hoofd van z'n gezin? Maar: vertaal 'hoofd zijn' nu eens met 'verantwoordelijk zijn'. Sinds de zondeval zit het in mannen, dat ze hun verantwoordelijkheid ontlopen.⁵⁾ Dat zie je waar vooral vrouwen de kar van hun huwelijk en gezin trekken. Zijn zij het niet vaak die diepgang in hun huwelijk willen, echte aandacht voor elkaar in het gezin? Voor mannen vaak veel moeilijker, velen vinden het al gauw goed. Evangelische christenen spreken daar soms wat bewuster over. Wat 'onbevangener' zou je kunnen zeggen: durven zij makkelijker afstand te nemen van de omringende cultuur? De boodschap is: mannen, neem je verantwoordelijkheid en zorg voor je vrouw en kinderen. En dan vooral *geestelijk*.

Zijn mannen en vaders *geestelijke* leiders? En hoe vul je dat dan in? Ik zie het al helemaal voor me: vader die thuis komt en eventjes flink orde op zaken stelt. Wat zijn hier de regels! Wie is hier de baas! Maar daar ben je er niet mee, als je je alleen op dat niveau, van gezag en regels, met je kinderen bemoeit. Dan zal je gezin op de duur verlangend uitzien naar vaders die 's zondags het vlees snijden en meer niet. Strengheid en regels doden begrip en gesprek. Het enige effect ervan is, dat kinderen dan vanzelf hun eigen gang zullen gaan: je vader betrekken in je vragen, over je misstappen praten, geen denken aan! Praten met m'n vader helpt niet: zijn mening weet ik toch al, ik laat hem er mooi buiten!

Hoe kun je dan een vader zijn die z'n verantwoordelijkheid neemt? Dat kan maar op één manier: *door het vertrouwen van je kinderen te winnen*. Gezag moet je verwerven, vertrouwen moet je krijgen, als een geschenk, een gunst. Niet dat je niet duidelijk mag zijn en grenzen moet stellen. Maar dat kan pas *vanuit* die band van vertrouwen, niet zonder. Zo komen we bij een man-beeld dat de Bijbel ons aanreikt. Een man waar onze tijd om schreeuwt. Iemand die bouwt en werkt aan een diepere relatie, een band waarin vertrouwen en begrip de basis zijn. Geestelijk leiding geven wordt vaak verstaan als: gezag uitoefenen, richting bepalen. Dat hoort er zeker bij. Maar hoe kun je leiding geven als je niet eerst innerlijk gezag hebt? Als je ongeloofwaardig bent omdat je zelf niet bent wat je van anderen vraagt of eist? Geestelijk leiding geven is leiding geven als mens *in wie de vrucht van de Geest* ⁶⁾ *duidelijk zichtbaar aanwezig* is. Iemand noemde die vrucht de karaktereigenschappen van Jezus. Zijn liefde en respect laten zien, allereerst aan de mensen voor wie je eerst verantwoordelijk bent. Hoofd zijn, dat is allereerst: het beeld van Christus vertonen!

Geestelijk leiding geven in de gemeente

Jozua spreekt hier ook als leider van het volk, opvolger van de grote Mozes. De manier van zeggen valt op: *"in ieder geval* zullen ik en mijn familie de HEER dienen". In ieder geval: daarin zit zoiets als 'wat jullie doen, moet je zelf weten'. Mijn keus staat vast. Zo lijkt hij wat afstand te

nemen van het volk: wat jullie doen is jullie zaak. Daar zie je aan: hij is er inderdaad niet helemaal gerust op. Zullen de mensen na zijn dood de weg van Gods verbond blijven houden? Hij heeft daar zo z'n zorg over.

Niet voor niets noemt hij herhaaldelijk hun hang naar afgoden. Daarmee houdt hij hen hun zwakte voor, maar ook hun eigen verantwoordelijkheid. Gezagsverhoudingen waren toen anders. Wat de leider zei was wet. Toch won hun zwakte het vaak van dat gezag. Zonder krachtige leider vielen ze vaak terug in hun oude gewoonten (denk aan de Richtertijd). In zo'n cultuur is een eigen keus minder vanzelfsprekend. Jozua trekt zich a.h.w. terug: nu moeten jullie het zelf beslissen. Hij laat ze zelf de keus: voor deze keus kun je niet op mij leunen. Het is je eigen verantwoordelijkheid.

Dat is dus de manier waarop hij leiding geeft, door nadruk te leggen op deze keus als vrijwillige beslissing. Leiding geven is niet alleen maar zeggen hoe het moet. Je bereikt veel meer door mensen te laten zien dat ze verantwoordelijk zijn. Er is dus geen dwang, geen gezag waarmee hij hen de keus oplegt. Als ze kiezen is het hun eigen beslissing. Het hele volk spreekt zich uit als één man, toch is ieder persoonlijk verantwoordelijk. Niet individualistisch (zoals in onze tijd), wel als keus waarop iedereen persoonlijk aanspreekbaar is.

Maar tegelijk zegt Jozua: mijn keus staat vast, wát iedereen ook doet of kiest. Ook dat is geestelijk leiding geven: zelf als eerste die keus maken. Onafhankelijk van wat anderen doen. Dat is hoofd zijn: dat je voorgaat, voorop gaat. Duidelijk over de koers, de juiste weg. Ook dat is Christus navolgen: Hij ging de weg die zijn Vader Hem opdroeg. Niets en niemand wist Hem daar van af te brengen. Hoe hevig Hij ook aangevallen werd. Hij bleef in een rechte lijn een vaste koers varen.

Leiderschap is niet star en blind. Begrip en respect zijn nummer 1. Maar dat kan niet zonder duidelijke koers. Zelf de weg inslaan die je anderen voorhoudt, zonder compromissen en concessies. Leiders oordelen niet, want ze stralen uit: met het oordeel waarmee ik oordeel, wil ik zelf beoordeeld worden. *Durven we dat aan, anno 2006: zulke hoofden zijn?* In een tijd waarin allerlei discussies gaande zijn, onder meer over de plaats van de vrouw? Dan zeg ik: heb zoveel respect voor je vrouw en haar gaven, dat je verantwoordelijkheid voor haar neemt. Heb als ambtsdrager zoveel respect voor je broeders en zusters en hun gaven, dat je ze voor de keus stelt. En allereerst: wees zelf een mens die zulke keuzes laat zien. Dan ben je die eer waard: dat God je 'hoofd' noemt. Een man die inspireert tot volgen. Achter Jezus aan. Kiezen, daar is moed voor nodig. Wie durft! Die gaat mee.

Ds. K. van den Geest is predikant van de Gereformeerde Kerk te Hengelo

Noten:

- 1) Zie bijv. Ez. 20: 5-9
- 2) Num. 25.
- 3) Richt. 1 en 2!
- 4) Ef. 5:25
- 5) Gen. 3:16
- 6) Gal. 5:22

Nogmaals de dagen van Genesis



In het nummer van 10 december 2005 reageerde dr. E.A. de Boer op een artikel van mij waarin ik kritiek leverde op zijn verdediging van de zogenaamde kaderopvatting. Ik ben blij dat De Boer geantwoord heeft en wil graag het gesprek met hem voortzetten.

A. Cappellen ■

De Boer begint met er op te wijzen dat hij zijn kinderen wel leert dat God op de eerste dag het licht schiep, maar niet dat Hij op maandag scheiding aanbracht tussen hemelwater en water op aarde. Hij wil dat niet doen omdat hij niet de indruk wil wekken dat het gewoon maandag was. De Boer wil de scheppingsdagen niet zien als gewone dagen.

Gewone dagen

Nu waren de dagen van Genesis allerm minst 'gewoon'. Maar dit ongewone zit hem niet in die dagen zelf, maar in het uitzonderlijke en wonderbaarlijke dat op die dagen heeft plaatsgevonden. Met de erkenning van dit buitengewone, komt dan wel de vraag naar voren wat het verschil is tussen een eerste, een tweede en een derde dag enz. en het aan die dagen verbinden van een naam. Waarom mag de zevende dag wel gelijk worden gesteld (God zelf doet dat in Ex. 20) met de sabbat (zaterdag) en de andere dagen niet? Wij geloven toch dat God werkelijk op deze aarde, concreet aanwijsbaar, Zijn grote scheppingswerken heeft verricht? Als Hij met Adam in de hof wandelde, dan was dat toch aanwijsbaar, zowel qua plaats, als qua tijd. (in de hof, in de avondkoelte)?

Nu zijn daar natuurlijk heel wat vragen te stellen. Hoe moeten wij het ons voorstellen dat een alomtegenwoordig God Zijn tegenwoordigheid zo laat kennen dat Hij met Adam wandelt in de Hof? Hoe is dat geweest? Misschien wel op de manier zoals Hij later verscheen aan Abraham als de Engel des HEREN. En dat Adam zo ook zijn voetstappen hoorde. We hebben vragen te over. Maar ze betreffen veelal zaken die ons niet precies geopenbaard zijn. Echter wat ons wel geopenbaard is, is het feit van de ontmoeting tussen God en mens. Die werkelijkheid mag niet betwijfeld worden en evenmin de plaats- en tijdsbepaling van die ontmoeting.

Als de HERE zijn volk na vierhonderd en dertig jaar (op de dag afl., vermeldt de Bijbelschrijver erbij) verlost uit Egypte en Hij het volk Israël bevel geeft in de nacht van de uittocht een

bokje te slachten en het bloed aan de deurposten te strijken, dan gaat het over een daad van uitredding die in principe aanwijsbaar is op onze kalender. De Israëlieten kregen n.b. de opdracht dit feit te herdenken op een nauwkeurig bepaalde dag in een precies aangegeven maand. Toen de Engel des verderfs door Egypte trok, was dat op een gewone dag, hoewel de gebeurtenissen allerm inst gewoon te noemen zijn. Kortom, elke keer als de HERE iets groots verricht en Zijn volk te hulp schiet, gebeurt dat op een concreet aanwijsbaar moment en een concreet aanwijsbare plaats. Dat dit handelen zelf getekend wordt in mensvormige termen, maakt de plaats en de tijd waarop deze plaatsvinden nog niet mensvormig en figuurlijk. Als ooit historici de datum van de uittocht met zekerheid kunnen vaststellen, dan zullen wij onze kinderen ook met een gerust hart mogen vertellen wat God op die datum en dat jaar voor groots heeft verricht.

Te dateren dagen

Men heeft in het verleden vaak geprobeerd de datum van de schepping te berekenen. Die pogingen zijn niet verkeerd, omdat er gezocht werd naar een historisch moment waarop de schepping heeft plaatsgevonden. Want dat historische moment is er. Die ondernomen pogingen hebben echter schipbreuk geleden omdat de Bijbelse genealogieën niet volledig zijn. Soms worden kleinkinderen vermeld als eigen kinderen. Vaak worden nakomelingen niet vermeld en worden geslachten overgeslagen. Dit alles maakt het berekenen van de datum van de schepping tot een *praktische* onmogelijkheid. Maar dat is nog wat anders dan te zeggen dat dit *principieel* verboden is, omdat we nu eenmaal niet zó concreet zouden mogen spreken over het werk dat God hier op aarde heeft verricht.

Accommodatie?

De Boer beweert dat ook in het spreken over Gods daden sprake kan zijn van mensvormige

uitdrukkingen en dat God zich aan het menselijke bevattingvermogen heeft aangepast (geacommodeerd). Ik geef toe dat ik op dit punt niet zorgvuldig genoeg heb geformuleerd. Mijn bedoeling was dat we vanwege Gods accommodatie de dagen van Genesis nog niet tot mensvormige uitdrukkingen mogen maken. De Boer noemt het inblazen van de adem in de mond van Adam als bewijs dat God ook mensvormige daden doet. Daarin heeft hij natuurlijk gelijk. Maar deze spreekwijze is het gevolg van het feit dat de Bijbel spreekt over Gods mond. Als de Bijbel het heeft over Gods arm waarmee Hij Zijn volk verlost, dan is het verlossen door die arm, een mensvormige uitdrukking. Maar die verlossing zelf niet. Dat is het wat ik wilde beweren toen ik zei dat de daden van God niet mensvormig zijn. Een uitredding is een uitredding, een belofte is een belofte, ook al heeft God niet werkelijk een arm, en geen werkelijke mond.

Eerbied voor het Woord

De Boer vindt de termen 'feit' en 'verslag' in verband met Genesis 1 te vlak. Journalisten en bankiers schrijven verslagen. Als hij al wil spreken van een verslag, dan is Genesis een reportage van de Schepper zelf en wel van feiten die groter zijn dan ik kan bevatten. Ook ik erken de beperktheid van het verstand om te begrijpen wat er bij de schepping is gebeurd. Maar dat is het punt niet. God heeft iets over Zijn onbegrijpelijke scheppingswerk geopenbaard, en Hij heeft dat gedaan in woorden en zinnen die te lezen zijn in het eerste hoofdstuk van de Bijbel. De zaken die deze woorden en zinnen aanduiden zijn voor ons een mysterie. Wat wij in Genesis 1 lezen is dan ook geen adequaat verslag en al helemaal geen verslag in de afstandelijke zin van het woord. Maar wat wij daar lezen zijn wel de feiten. *Het is wel echt gebeurd, en het is ook zó gebeurd. Al die dingen die God geschapen heeft zijn ook zó, en in die volgorde, op die afzonderlijke dagen door Hem tevoorschijn geroepen.* Door Zijn roepen stond het er en door Zijn spreken was het er. Op de dag die Genesis 1 vermeldt. Met het rangtelwoord erbij. De Boer vindt het te menselijk en te dun om het zeven-dagen-schema te reduceren tot inkleding en verhaalvorm. Hij wil onderzoeken welke ruimte de tekst biedt voor nieuwe inzichten. Maar hij trekt de kritische grens bij de waarheid en de betrouwbaarheid van wat God over Zijn werk en plan heeft geopenbaard. Hij stelt dat, als de kaderopvatting afbreuk doet aan de duidelijke bedoeling van de Geest, deze moet worden afgewezen. Het zijn allemaal uitspraken waarmee ik van harte instem. Nu geeft De Boer zelf toe dat deze hypothese als verklaring van het zeven-dagen-schema van Genesis 1 niet voldoet. Maar zegt hij, en nu volgt een typisch De Boeriaanse wending, de kaderopvatting heeft wel het inzicht verrijkt van het nauwe verband tussen Gods openbaring en de werkelijkheid van de weken waarin wij leven.

Wie het vatten kan die vatte het. Eerst zegt De Boer: de kaderopvatting is in strijd met Genesis 1. Getoetst aan de door hem zelf genoemde kritische grens moet zij dus afgewezen worden. Vervolgens zegt hij: de kaderopvatting heeft ons inzicht verrijkt in diezelfde openbaring van God (waarmee de kaderopvatting eerst in strijd is verklaard) en de werkelijkheid van de weken waarin wij leven. Ra, ra, hoe kan dat? De Boer maakt het nog bonter door te beweren dat het woordje 'dag' best meer kan zijn dan onze dagindeling van 24 uur. Met het woordje 'dag' zou het helemaal niet gaan om de precieze lengte. Maar daarmee gaat De Boer voorbij aan het door mij genoemde argument, dat het woord 'yom' in combinatie met een rangtelwoord in de Bijbel juist wel gewoon 'dag' betekent.

Belijden

Wij moeten niet halt houden voor wat de Schrift zelf duidelijk heeft geopenbaard en dat dan eerbied gaan noemen. Wij mogen de verborgen dingen niet nieuwsgierig gaan onderzoeken. Maar dat is wat anders dan te zwijgen waar de Schrift zelf spreekt. Want dat is geen eerbied, maar eigenwijsheid. Wie zwijgt waar het Woord spreekt schiet te kort in zijn belijden. Want belijden is náspreken wat God zelf heeft geopenbaard.

Moet het onderzoeken van de Bijbel dan niet steeds doorgaan? Natuurlijk. De Schrift is te rijk om ooit volledig door ons begrepen te worden. Om het met Luther te zeggen: de Schrift is te vergelijken met een boomgaard waarin vele bomen groeien. Aan elk boompje moet geschud worden. En elke keer als dat gebeurt, vallen er weer nieuwe vruchten naar beneden. Zo is het al eeuwen het geval. En dat schudden aan die boompjes moet vooral door blijven gaan. En als er overtuigende argumenten zijn voor een nieuwe exegese van een Schriftgedeelte dan ben ik daar net zo blij mee als De Boer. De vraag is of dit geldt voor de kaderopvatting. De Boer is het met mij eens dat dit niet het geval is. Hij noemt de kaderopvatting een hypothese die *niet bewezen* is.

Mijn vraag aan De Boer blijft dan ook: *Mag een dominee disputabel stellen wat de Schrift uitdrukkelijk leert?*

De Boer wil het gesprek over ons verstaan van Genesis 1 openhouden. Zelf heb ik meer de indruk dat hij de uitleg ervan *onbeslist* wil laten, ook als het bewijsmateriaal ondubbelzinnig in één richting wijst.

Drs. A. Capellen

(geschiedenisleraar aan de Gereformeerde Scholengemeenschap te Rotterdam)

Eerbied voor het hoge Woord



Dupliek bij 'Nogmaals de dagen van Genesis'

De moeilijkheidsgraad van het debat over de uitleg van Genesis 1 kan verwarren. Het lijkt al gauw of A. Capellen dit bijbelhoofdstuk 'gewoon' wil lezen, terwijl ik het moeilijker maak dan nodig is.

E.A. de Boer ■

Eerbiedig onderzoek

Bovendien komt hij op voor de betrouwbaarheid van de Schrift. Zijn opponent zal die dan wel in twijfel trekken, zou de lezer kunnen denken. Extra lastig is het voor mij, omdat ik het debat niet geopend heb. Ik ben slechts in de bres gesprongen nadat drs. Doedens en prof. Douma in hun lezing van Genesis 1 schriftkritisch werden genoemd. Goed, dat is mijn eigen schuld. Maar ik blijf erbij: enerzijds de bijbel onbevangen lezen en verkondigen. Daartoe heeft de Geest het Woord op schrift laten stellen. Anderzijds mogen theologen de Schrift en natuurwetenschappers de geschapen werkelijkheid geduldig onderzoeken.

Onmisbare openbaring

We noemen de zeven dagen van de scheppingsweek, ook in de kinderbijbel, niet zondag tot en met zaterdag. De dag van de schepping van het licht zou mooi de 'zondag' kunnen heten, ware het niet dat God de zon als lichtdrager pas op de vierde dag schiep. We blijven dichtbij de taal van de Schrift om het uitzonderlijke van de scheppingsweek te laten staan. Maar is het geopenbaarde in Genesis 1 dan geen historie? Nee, aan deze zijde van de zon-deval is niets meer te traceren dan ons bekend-gemaakt is. Zelfs de historicus kan niet meer doen dan God op zijn Woord geloven. Maar het is wel de grandioze opmaat tót heel de historie. We onderscheiden in de dogmatiek tussen protologie (de leer van de eerste dingen), historie en eschatologie (de leer van de laatste dingen). De aardse geschiedenis begint niet *op* de eerste dag van de schepping. De aardse geschiedenis begint *op basis van* het geheel van Gods scheppend werk. De scheppingsweek zelf staat als geheel aan het begin en is van zo hoge orde dat zij boven menselijke metingen uitstijgt. Ik zeg dit niet omdat ik zou twifelen aan de betrouwbaarheid van wat de Geest ons in Genesis 1 openbaart. Wel om recht te doen aan het uitzonderlijke dat geen mens heeft kunnen waar-

nemen. Als de grote God het ons niet in onze taal *geopenbaard* had, was elke toegang ons gesloten. Zelfs de zevende dag die de week van Gods schepping bekroond, is alleen in terugblik als de dag te duiden die wij zaterdag noemen. Zelfs de Israëlitische naam 'sabbat' ontbreekt in Genesis 1. Geen gewone historie, wel het levende Woord dat elke dag van de week Gods grootheid openbaart. Openbaring is meer, groter, levendiger dan mededeling van feiten.

Grote dagen

Capellen schrijft: 'dit ongewone zit hem niet in de dagen zelf, maar in het uitzonderlijke en wonderbaarlijke dat op die dagen heeft plaatsgevonden'. Israël krijgt opdracht de zevende dag als sabbat te houden. Ja, om die uitzonderlijke dag waarop God zelf van zijn scheppend werk rustte, te viëren. Dat geeft al aan hoe uitzonderlijk de zevende dag van Genesis 1 is. Waarom moeten de dagen van de schepping perse 'gewone' dagen zijn? Omdat de historicus Capellen de echtheid en waarheid ervan bedreigd ziet. Ik versta zijn zorg, maar wijs op het geheel van de bijbel. 'De dag van de HERE' wordt in de profetie als reële dreiging aangekondigd. Maar het is meer dan één te markeren dag. Zoals 'de jongste dag' wel op een bepaald moment zal komen, maar in niet te markeren grootheid.

Grote dagen zijn meer dan gewone dagen. Allerlei grootse gebeurtenissen mogen met dag en datum gevierd worden (het Pascha voor Israël). Ik neem in eenvoudig geloof aan dat God de wereld zo geschapen heeft als Hij laat verhalen. Maar dezelfde Schepper heeft ons ook het *denkvermogen* gegeven om zijn wereld te onderzoeken.

Als Capellen zich op de *rangtelwoorden* 1 tot 7 beroept, zegt mijn verstand: ja, ik hoor daar ook tijdorde en volgorde in. Maar ik weet ook dat in het Hebreeuws de getallen én een opklimmende reeks méér uitdrukken. Getallen zijn minder om te tellen (als de wiskundige preoccupatie van de Verlichting), meer om te



vertellen. De opklimmende reeks van 1-7 is als een symfonie die naar het slotkoor leidt. 'Rangtelwoord' doet daaraan geen recht. Daarom ben ik van mening dat de 'kaderhypothese' enig recht van spreken heeft, ook als die geen sluitend antwoord biedt.

Bijbel en belijdenis

Mijn gesprekspartner heeft de indruk dat ik de uitleg van Genesis 1 onbeslist wil laten. En hij heeft gelijk. Om voor mijzelf te spreken: ik wens als theoloog ruimte te houden om - ook publiek - de uitleg van Genesis 1 af te tasten. Tegelijk zijn wij predikanten en mogen niet met twee tongen spreken. We zijn immers geroepen het evangelie van Genesis te verkondigen. Dan kan er enige spanning ontstaan met wetenschappelijk denken. Zolang ons kennen ten dele en ons denken beperkt is, zal dat blijven. De confessie van de kerk - in dit geval ten aanzien van God de Vader en onze schepping - helpt om de denkgrenzen in acht te nemen en zo nodig te bewaken.

'Mag een dominee disputabel stellen wat de Schrift uitdrukkelijk leert?' Op die vraag komt het voor Capellen aan. Mijn antwoord is simpel: nee, dat mag een dominee niet. Maar ik acht het niet bewezen dat de exegeten die hij bedoelt dat inzake Genesis 1 wel gedaan hebben. En zie genoeg *exegetische* argumenten om onderzoek of publicatie voorlopig niet te staken. Wie op dit punt een auteur meent te moeten aanspreken moet mijns inziens niet appelleren aan de schrijftleer in de belijdenis, maar *aan het wat door de kerk inzake de schepping beleiden wordt*. Dát is immers waaraan we ons, ook bij de uitleg van Genesis 1 gebonden weten. Is dat geen aardige stelling om het gesprek voort te zetten? Wat mij betreft is een nieuw 'Assen 1926' bepaald nog niet nodig.

Dr. E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist



uit de kerken

Zwolle-West -nieuw werkadres: ds. G. Zomer, Gereformeerde Kerk 'De Fontein', Sterrenkroos 56, 8043 XN Zwolle. Telefoon: 038-4202280 (privé blijft 038-4524545). E-mail: g.zomer@zwolle-west-gkv.nl

Wapenveld - nieuw adres: Ds. J. Geelhoed: Wildekampseweg 15, 8191 BP Wapenveld. Tel: studeerkamer 03844-77482, mobiel: 06-51453801, privé: 03844-77793, e-mail: j.geelhoed@hetnet.nl

Delft - nieuw adres: ds. A.S. van der Lugt, Oude Veiling 41, 2653 GK Den Hoorn. Tel. 015-2624392 (vanaf 8 februari a.s.)

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)

Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.



ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Aanlevering advertenties in overleg.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Johannes van Damascus over de islam



De islam is een groeiende factor in onze samenleving. Daardoor is het steeds meer onderwerp van gesprek. Maar hoe moet dat gesprek gevoerd worden? Laten we daarvoor eens kijken naar hoe dat ging in de tijd dat de islam ook een groeiende factor in de maatschappij was. De tijd van het verval van het byzantijnse rijk met haar politieke christendom als staatsgodsdienst. De tijd dat het Midden-Oosten en Noord-Afrika onder moslimgezag kwamen te staan. De kerk zag zich geplaatst voor nieuwe uitdagingen van deze politieke en religieuze macht. Het is de tijd van Johannes van Damascus, een briljant theoloog, de laatste 'apostolische vader'. Hij voorzag als eerste de christenen van een manier om met de islam om te gaan. Wij praten over eind 7e, begin 8e eeuw.

A.M. Leeftink ■

Johannes van Damascus (±650-±750) leefde in Damascus in de tijd dat de stad net in moslimhanden was overgegaan (635). Zijn grootvader was nauw betrokken bij de overgave van de stad. Hij werkte aan het hof van de gouverneur en bleef dat doen toen de moslims de macht overnamen. Later nam Johannes, via zijn vader deze baan over aan het hof van de kalief, ongeveer van 695 tot 726. Van jongsaf aan heeft Johannes zo kennis kunnen verwerven over de islam 'uit de eerste hand'. Hoewel de voertaal in de eerste periode van de islam nog steeds Grieks was, kende hij zeer waarschijnlijk ook Arabisch, temeer omdat dat ook in Syrië wel gesproken werd, alsmede in Palestina, waar Johannes later in een klooster ging leven.¹⁾ Johannes van Damascus heeft enorm veel geschreven. Zijn belangrijkste werk is de 'Bron van kennis'. Deze bestaat uit drie delen: *Capita Philosophica* (Dialectica, een uiteenzetting over de basis filosofische categorieën), *De Haeresibus* (over allerlei dwalingen en ketterijen in het christelijk geloof) en *De Fide Orthodoxa* (een systematische theologisch standaardwerk - de 'Bavinck' van toen, zeg maar). Interessant is nu het boek over de ketterijen. Want daarin bevindt zich ook hoofdstuk 100 'Over de dwaling van de Ismaëlieten'. Het wordt genoemd een 'synthese van een historische apologetische en controversiële schrijfstijl'.²⁾ Een tweede geschrift over de islam dat Johannes heeft nagelaten, heet: *Disputatio Saraceni et Christiani* oftewel: 'Dialoog tussen een Moslim en een Christen'. Het opvallende is dat hij de islam zag als een nieuwe christelijke dwaling. Na

Nestorianen, Jakobieten en ander 'gespuis'.³⁾ Hij beoordeelt de islam dan ook theologisch op de fundamentele punten van het christelijk geloof. Laten we eens een kijkje nemen naar deze twee geschriften. Om daarna naar de bruikbaarheid voor vandaag te kijken.

Over de Ismaelitische ketterij⁴⁾

In dit geschrift behandelt Johannes de Islam naar zijn historische oorsprong en systematische theologie en gaat apologetisch in op enkele beschuldigingen. Hij zet meteen in met zwaar geschut: "tot op de dag van vandaag is ook in opkomst de bedriegelijke vergissing van de Ismaëlieten, een voorloper van de Antichrist". Voor Johannes was elke dwaling een voorloper van de Antichrist: "Every one, therefore, who confesses not that the Son of God came in the flesh and is perfect God and became perfect man, after being God, is Antichrist".⁵⁾ Vanuit deze basisovertuiging gaat Johannes elke dwaling, ook de islam theologisch te lijf.

Vervolgens gaat hij kort in op de visie van Mohammed op Jezus, citerend uit de soera's 4, 5 en 19. Dat brengt Johannes ertoe vragen te stellen bij de wijze van openbaring. Waar zijn de getuigen? Hoe kan het dat Mohammed geen bewijs levert voor wat hij van God geopenbaard heeft gekregen via Gabriël, zoals hij claimt. Terwijl hij zelf wel in de Koran zijn volgelingen aanmaant om met getuigen te komen bij rechtzaken, huwelijken en dergelijke. "In

zoverre het niet wettig is zonder getuigen te trouwen of zaken te doen of bezit te verkrijgen (...) zo ontvangen jullie dus vrouwen, zaken, bezittingen. Maar alleen het geloof en de geschriften, die ontvangen jullie zonder getuigen. Want degene die deze geschriften aan jullie heeft meegedeeld heeft er geen verificatie voor van enige kant en er is niemand bekend die van te voren van hem getuigde”.

kennis van de Koran is welhaast noodzakelijk

Hierna gaat hij apologetisch in op enkele beschuldigingen. Bijvoorbeeld de beschuldiging dat Christenen polytheïsten zijn, omdat ze zeggen dat Christus de zoon van God is en God tegelijk, dus in twee goden geloven. Dit verdedigt Johannes door te verwijzen naar het getuigenis van de profeten. En dan kaatst hij de bal terug: ‘Jullie, moslims zeggen zelf dat Christus ‘Woord van God is en zijn Geest’.⁶⁾ Woord en Geest zijn intens verbonden met degene in wie ze van nature zijn. Als het Woord in God is, is het zelf God. Maar als het Woord buiten God is, dan is God zonder rede en zonder leven. Daarmee hebben jullie, moslims God wezenlijk verminkt. Je kunt nog beter aan God deelgenoten toeschrijven dan hem verminken. Jullie zeggen valselijk dat wij polytheïsten zijn, maar wij noemen jullie ‘verminkers van God’. Daarna staat Johannes stil bij de beschuldiging van afgoderij. ‘Jullie, moslims zeggen dat wij aan afgoderij doen door het kruis te aanbidden. Hoe interpreteren jullie dan de gewoonte om rondjes om een steen te lopen en die te kussen? Jullie vereren een steen, waarvan jullie zeggen dat Abraham er een kameel aan vastbond, toen hij Izaäk ging offeren. Of dat hij er gemeenschap had met Hagar. Alleen daarom kussen jullie die steen? Terwijl door het kruis de machten van de demonen en de verleidingen van de duivel zijn vernietigd, vereren en kussen jullie een steen die zelfs aan Afrodite gewijd was’. Johannes spreekt hier over de Ka’ba, het centrum van de islamitische aanbidding in Mekka: hierop richten alle moslims zich wanneer ze (vijf keer per dag) bidden. Tenslotte gaat hij in op een aantal soera’s die christelijke gebruiken afwijzen en maakt hij duidelijk dat die soera’s niet altijd overeenkomen met de bijbelse fundamenteën en daardoor zelf zijn af te wijzen.

De dialoog tussen een Moslim en een Christen.

In dit geschrift wil Johannes de mensen een soort handleiding geven voor hoe het gesprek aan te gaan met Moslims. Wanneer zij bepaalde vragen stellen over het christelijk geloof, hoe kan je die dan het beste beantwoorden. Dit is een redelijk filosofisch verhaal. In de stijl van ‘als hij je dit voorlegt, antwoord dan zo en zo’. Bijvoorbeeld over de vraag of God de oorsprong is van het goed en het kwaad. Johannes ontkent dat en stelt de moslim voor het dilemma: “Jij, moslim, zegt dat beiden van God komen. Dat maakt God onrechtvaardig. Want als God iemand opdraagt te stelen, een overspelige om overspel te plegen, een moordenaar om te moorden, en zij doen dat, dan doen zij dus de wil van God. En dat is goed. Daarmee zijn jouw wetgevers fout bezig, want zij bestraffen diegenen die de wil van God doen”. Op die manier probeert hij aan-

zetten te geven om, met bijbelse gegevens Moslims te beantwoorden om hen aan het denken te zetten. Het is tamelijk filosofisch en rationeel neergezet, haast socra-tisch. Iets van de tijd van Johannes van Damascus. Maar, zegt Sahas, “The Disputatio is a summary of the most essential questions of early Muslim theology, as well as of the most common off-hand answers that a Christian should have in mind whenever he happened to be confronted by a Muslim”.⁷⁾

Johannes’ werkwijze.

Beide geschriften zijn interessant, omdat ze een beeld geven van hoe een theoloog in de beginnende van de islam met deze religie omging: Door rechtstreeks gebruik te maken van de bronnen (Koran en Hadith) en die te vergelijken met de enige bron voor hem (de Bijbel), komt hij tot de theologische beoordeling dat de islam een ketterij is en geen openbaring van God. Van zijn stijl en methodiek kunnen wij op zich ook wel wat leren. Johannes’ stijl is erg argumentatief en to the point. Dat is hij in al zijn schrijven. Hij schroomt niet om de moslims te laten nadenken over hun eigen achtergrond, hun boek, hun praktijk. Hij durft het zelfs aan om sommige zaken uit de Koran ‘lachwekkend’⁸⁾ te noemen. Maar hij doet het altijd met zuivere theologische bedoelingen, opkomend voor de christelijke waarheden. Johannes was daarin scherp. Hij noemde de Islam een voorloper van de antichrist en Mohammed een valse profeet die toevalligerwijs met christelijk gedachtengoed in aanraking gekomen was, via onder anderen een Ariaanse monnik.⁹⁾ Johannes laat daarbij zien dat het vereist is om in gesprekken met moslims zelf goed beslagen ten ijs te komen. Zowel wat kennis van de Islam betreft als de kennis van je eigen Bijbel, je eigen geloof. Kennis van de Koran (en Hadith) is welhaast noodzakelijk. Sommigen zullen de Koran niet willen gebruiken, want het gaat uiteindelijk om Jezus en de Bijbel. Johannes maakte echter wel degelijk gebruik van de Koran, of wat daarvan in zijn tijd in de omloop was, waarbij hij aantoonde dat die niet altijd consistent is, soms zelfs ‘lachwekkend’. Maar die hij ook gebruikte om christelijke gedachten kracht bij te zetten, zoals het God-zijn van Jezus.

Kennis van je eigen Bijbel is ook noodzakelijk. De moslim in Johannes’ tijd gebruikte al bijbelse teksten om dingen gehoord te krijgen. Nu is de Bijbel meer beschikbaar dan ooit. Moslims vandaag zullen die meer en meer gebruiken.¹⁰⁾ Bijvoorbeeld om te bewijzen dat de komst van Mohammed voorzgd was. Dit bewijs was nog niet ontwikkeld in de tijd van Johannes. Wanneer hij de vraag stelt welke van de profeten heeft aangekondigd dat Mohammed zou komen, dan zijn ze in de war en moet Johannes de vraag verder uitleggen.¹¹⁾ Moslimtheologen begonnen pas in de 9e eeuw de Bijbel te gebruiken om Mohammeds profeetschap te bewijzen. Met als hoogtepunt het zogeheten Evangelie van Barnabas, dat uit de 16e eeuw stamt en dus niet authentiek is.¹²⁾ De islamitische theologie heeft na Johannes niet stilgestaan. Het is goed mogelijk dat de stijl en aanpak van Johannes islamitische theologen uit die tijd tot denken hebben gezet. Zo is de theologie ontwikkeld die leert dat latere openbaringen de vroegere vervangen. Daarmee worden lastige tegenstrijdigheden in de Koran wegverklaard.¹³⁾ Johannes kon nog vrijelijk die inconsistentie aanwijzen. Wie dat vandaag doet, krijgt de bal teruggespeeld

met betrekking tot de bijbel.¹⁴⁾ Ongewijzigd overnemen van Johannes' stijl en argumenten kan dus niet meer. Wat dan wel?

Johannes in Nederland, de taak voor de kerk

Hoewel we 14 eeuwen later leven in een andere cultuur, zijn er ook wel overeenkomsten tussen de tijd van Johannes van Damascus en de onze. In Johannes' tijd breidde de Islam zich snel uit. Men was teleurgesteld in de 'Civil Religion' van de Byzantijnse keizers en kerkleiders. Het was een politiek christendom dat niet terugdeinsde voor een harde aanpak van alles wat niet in hun straatje paste. Het christelijk geloof had een negatieve bijmaak gekregen, vanwege de hypocrisie en politieke spelletjes. Een stad als Damascus was daarom ook erg gewillig om de moslims toe te laten om zo onder het Byzantijnse juk vandaan te komen. De moslims werden als bevrijders gezien. Vandaag de dag is Nederland allang geen christelijke staat meer. De kerken lopen leeg en velen zeggen het christelijk geloof vaarwel. Teleurgesteld of hongerig als men is, zoekt men naar andere spirituele zingeving. Ondanks associaties met terrorisme vindt men antwoorden in de Islam. Die wordt zo een soort geestelijke bevrijder. Net als in de dagen van Johannes ziet de maatschappij én vooral de kerk zich dus geconfronteerd met een nieuw fenomeen, dat nieuwe vragen oproept. Hoe moeten we de islam benaderen? En hoe bereiken we de moslims in onze straten? Sommigen vinden de oplossing in het 'samen op weg' vanwege de abrahamitische oorsprong van onze religies. Daarbij vaak de ogen sluitend voor 'details' als het zoonschap, kruis en opstanding van Jezus. Anderen stellen zich antithetisch op en bestrijden de islam te vuur en te zwaard. Daarbij Mohammed (en Moslims) uitmakend voor alles wat (niet) mooi en (vooral) lelijk is. Het antwoord ligt ergens in het midden en Johannes doet ons enige handreikingen. In zijn geschriften gaat Johannes heel apologetisch te werk. Zijn doel was vooral om zijn geloofsgenoten voor te lichten en te wapenen. Hij stelde ze in staat om meer te weten van die nieuwe religie in hun land (*De haeresibus*). Zo konden zij hun eigen geloof beter verwoorden en verdedigen (*Disputatio*). Dit soort 'bewapening' kunnen de kerken goed van Johannes overnemen.

hoe bereiken we de moslims in onze straten?

Johannes was echter nogal argumentatief in zijn apologetiek. Dat is betrekkelijk eenzijdig. Want zo'n argumentatieve benadering heeft een keerzijde: 'Zelfs als je de discussie wint, kun je de persoon verliezen'.¹⁵⁾ Daarom moet de kerk ook aandacht hebben voor een ander, belangrijker aspect dat Johannes niet noemt. Het relationele aspect. Je wilt de moslim ook vooral in zijn hart raken en voor Christus winnen. Dan is het van belang om niet alleen maar intellectueel de Islam van repliek te dienen, maar ook oog te hebben voor wat de gewone huis-, tuin- en keukenmoslim gelooft en bezighoudt. Juist omdat hij ook veel gelooft of voor waar aanneemt wat eigenlijk niet zo in de Koran staat. Moslims zijn vaker Samaritaanse vrouwen of Zacheïssen dan Farizeeërs. Jezus praatte met de eerste soort mensen op pastoraal en relationeel nivo, maar argumenteerde op het scherpst van de snede met de Farizeeën.

Een tweede taak van de kerk is dus toerusting. Daarbij moet zij echter niet vervallen in kwetsende uitlatingen en haat- en angstzaaiende prediking, zoals dominees als Jerry Falwell en Franklin Graham met regelmaat doen. Wij moeten niet nu Mohammed zélf als de antichrist beschouwen en de Moslims als werktuigen van de duivel zien. Want Christus leerde ons niet te haten, maar lief te hebben.

Het apologetische bewapenen van haar leden tegen nieuwe vragen die de Islam oproept, kan de kerk dus leren van Johannes. Maar op hetzelfde moment moet de kerk in de stijl van Christus zelf haar leden geestelijk toerusten. Relationeel gericht op zoek gaan naar de harten van de Moslims. Zodat de kerkleden weten wat hun collega's formeel geloven, maar ook hoe ze doeltreffend in kunnen gaan op hun dagelijkse vragen. Op die manier kunnen zij hen, als Zacheïssen en Samaritaanse vrouwen de bevrijdende boodschap van Gods liefde in Jezus presenteren. Niet puur argumentatief, wel to the point. Confronterend, maar pastoraal en bevrijdend. Geestelijk wapenen en toerusten. In de stijl van de Leermeester zelf, Jezus Christus. Want het is een geestelijke strijd wanneer je Moslims voor Christus wilt winnen.

Drs. A.M. (Martijn) Leeftink studeerde in 2001 af aan de Theologische Universiteit Kampen met een scriptie over de Islam. Momenteel woont hij in Damascus waar hij werkzaam is als kerkelijk werker in de Presbyteriaanse Kerk van Damascus.

Noten:

- 1 Zie voor beschrijving van Johannes leven en data Daniel J. Sahas, *John of Damascus on Islam*. Brill, 1972. p 32-48.
- 2 The chapter is a synthesis of historical apologetic and controversial writing. Sahas, a.w. p 59
- 3 vrije vertaling van 'diabolic tribe', zie noot 9
- 4 De originele tekst is in het grieks, citaten die ik geef zijn niet altijd letterlijk en soms ingekort.
- 5 Uit *de fide orthodoxia*, boek IV hoofdstuk XXXVI
- 6 Dat staat in Sura 4:171
- 7 Sahas, a.w. p 122.
- 8 Worthy of ridicule, staat er in de engelse vertaling van J.W. Voorhis, in *The Muslim World*, jaargang 1934. P392 en 398
- 9 Johannes was wel vaker hard in het veroordelen van mensen die zich niet aan de zuivere bijbelse leer hielden. Zo noemt hij Nestorius 'gehaat door God', Eutychus 'God-accursed' en wijst hij Diodorus en Theodorus van Mopsuestia, 'and their diabolical tribe' af. *De fide orthodoxa* boek III hoofdstuk III.
- 10 Wat op zich overigens goed is, omdat ze dan tenminste de bijbel lezen. Het 'zelfgetuigenis der schrift' kan dan wellicht het beste tot zijn recht komen. Er zijn moslims tot geloof in Jezus gekomen door het lezen van de Bijbel alleen.
- 11 Sahas, p 80v
- 12 Enkele bijbelplaatsen die de komst van Mohammed zouden voorspellen zijn o.a. Deuteronomium 18:15 en Johannes 14:16
- 13 Op die manier kun je in de Koran bijvoorbeeld verschillende beoordelingen over de wijn vinden, met als resultaat dat alcohol verboden is. Of ook over gedachten over vrede of gebruik van geweld in de islam.
- 14 De moderne theologie met haar liberale visie op de bijbel geeft de islam vele argumenten om het ongelijk van christenen en de bijbel aan te tonen. Helaas.
- 15 Colin Chapman, *Kruis en halve maan, de uitdaging van de islam*, Amsterdam 1996. P. 172

Liedboek gezang 404: U Here Jezus roep ik aan



lied van de week

J. Smelik ■

Het lied van deze week, gezang 404 uit het *Liedboek voor de Kerken*, droeg oorspronkelijk de titel 'Ein geistlich lied zu bitten um Glauben, Liebe und hoffnung und um ein seliges Leben' ('Een geestelijk lied om te bidden om geloof, liefde en hoop en om een zalig leven').

De dichter van het lied is Johannes Agricola. Hij werd op 20 april 1494 (of 1492) geboren in Eisleben. Hij is ook wel bekend onder de namen 'Johannes Islebius' (Islebius = Eisleben) en 'Johannes Schnitter'. Agricola studeerde theologie in Leipzig en Wittenberg. In de laatstgenoemde plaats kwam hij in contact met Maarten Luther. Het was Luther die Agricola in 1524 aanspoorde om geestelijke liederen te dichten. Agricola vergezelde de reformator als diens secretaris naar het beroemde dispuut met Johannes Eck. In 1525 werd hij predikant aan de Nicolaïkerk te Eisleben en rector van de Andreasschool ter plaatse. Vanaf 1540 was hij onder meer hofpredikant bij de keurvorst van Brandenburg. De dichter stierf op 20 september 1566 in Berlijn aan de pest.

De relatie tussen Agricola en vooraanstaande figuren uit de Reformatie was niet altijd optimaal. In 1527 kwam Agricola in conflict met Philipp Melanchton over de verhouding tussen wet en evangelie. Die ruzie kon door Luther gesust worden, maar in 1537 ontstond er met de Wittenbergse reformator onenigheid over dezelfde materie (de zogeheten antinomistische strijd). In 1540 leidde dit tot een definitieve verwijdering tussen Luther en Agricola.

Het gevolg hiervan was dat de liederen van Agricola in ongenade vielen in de reformatische kerken. Van zijn liederen is echter één lied de eeuwen door bekend en geliefd gebleven: het betreft het gezang dat voor volgende week zondag op het rooster van het 'lied van de week' staat: 'Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ' ('U Here Jezus roep ik aan'). Vanwege de 'slechte' reputatie van de dichter werd het lied aanvankelijk anoniem in gezangboeken opgenomen. Dat zorgde er al spoedig voor dat in latere tijd niemand meer de naam van de auteur wist. Pas in de negentiende eeuw doken twee ongedateerde overdrukken op uit de jaren twintig van de zestiende eeuw, waaruit bleek wie de oorspronkelijke auteur was.

Tekst

Zoals uit oorspronkelijke titel blijkt (zie begin van dit artikel), gaat het lied over het bidden om geloof, hoop en liefde en om een heilzaam leven. Wellicht zou men verwachten dat de trits 'geloof, hoop en liefde' (vgl 1 Kor. 13:13) structuurbepalend is voor het lied. Maar dat is niet het geval: in alle vijf coupletten, waaruit het oorspronkelijke lied bestaat, bidt de dichter/zanger om het rechte geloof zodat hij op de juiste manier ten dienste van God en de naaste leeft, en waardoor hij met godsvertrouwen de toekomst tegemoet kan gaan.

Duidelijk aanwezig in het lied zijn de reformatische noties van het *sola gratia* (alleen door genade) en *sola fide* (alleen door geloof). Zo wordt in de oorspronkelijke vierde strofe beleiden dat God geloofs-stand-vastigheid uit vrije genade geeft en dat een mens dit niet door goede werken kan verwerven. In het vijfde couplet van het Duitse lied wordt op markante wijze verwoord dat de mens *simul iustus et peccator* (tegelijk rechtvaardige en zondaar) is, zoals Luther het placht te formuleren.

Veel van deze specifiek reformatische klinken klinken in de Nederlandse vertaling niet zo helder door. Ook omdat J.W. Schulte Nordholt alleen de coupletten 1, 3 en 4 uit het Duits vertaalde. Op dit punt was de Nederlandse vertaling beter die D.Chr. Meijer jr. in 1902 publiceerde in zijn bundel *Luthersche Lieder*. Deze vertaling volgde de complete oorspronkelijke tekst op de voet. Maar ondanks de coupures en retouches in de vertaling van Schulte Nordholt zijn kern, hoofdlijn en karakter van het oorspronkelijke lied goed bewaard gebleven. Het is mooi dat het lied voor liturgisch gebruik is vrijgegeven.

Melodie

Dit geldt temeer omdat het lied een werkelijk prachtige melodie heeft. Er wordt wel aangenomen dat de melodie - evenals de liedtekst - van Agricola is, maar ook hierover is weinig met zekerheid te zeggen.

Wel is bekend dat de melodie voor het eerst gepubliceerd werd in de bundel *Geistliche Lieder aufs new gebessert zu Wittenberg* die Joseph Klug in 1529 uitgaf. Een exemplaar van deze druk is nergens meer aanwezig. De eerst beschikbare bron waarin de melodie genoteerd

staat, is de heruitgave van Klugs gezangboek uit 1533.

Het lied heeft de zogeheten Bar-vorm. Dat wil zeggen dat de eerste twee melodieregels herhaald worden in de regels 3 en 4 (= Aufgesang). De regels 5 t/m 9 vormen het 'Abgesang'. Vooral dit Abgesang is bijzonder: het geeft de melodie een geheel eigen gezicht.

Prachtig is met name de combinatie van de zesde en zevende melodieregel. Regel 6 eindigt namelijk via een dalende beweging vanaf de roeptoon a op de finalis (eindtoon d), zodat je denkt dat de melodie daar het rustpunt bereikt heeft. Maar regel 7 zet onverwachts de dalende lijn van de voorgaande regel voort naar het laagste punt van de melodie: de onderwisseltoon c. De zevende regel springt er ook uit door de antimetris in de tekst: de versvoet in de voorgaande regels is de jambe (onbeklemtoonde-beklemtoonde lettergreep), maar in

regel 7 wijzigt die even in de trocheus (beklemtoonde - onbeklemtoonde lettergreep). In de twee slotregels keert de jambe-voet uit de regels 1 t/m 6 weer terug.

Bij het zingen van het lied moeten we er even op letten dat de laatste twee regels beginnen met een soort opmaat: een kwart rust, gevolgd door een kwartnoot. Elders ziet u in de muzieknotatie geen rusten tussen de regels staan. We moeten het tempo dus zodanig kiezen dat ertussen die regels even vlug ademgehaald kan worden. U kunt denken aan een tempo van circa MM 50 voor de halve noot. Tot slot vestig ik uw aandacht op het ritme in de slotregel bij de woorden "woord in 't hart". Deze versregel-frase wordt gezongen in het ritme dat we kennen van het woord 'strá-len-de'.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont te Zuidhorn



Persbericht

Open Huis De Fontein – Zwolle-West

In Zwolle-West steken de boomstammen van de nieuwe kerk ver boven de nieuwbouwwijk uit. De bijzonder vormgegeven kerk met de spitse, natuurlijk kerktoeren is voor de mensen in Stadshagen en voor de passerende forenzen niet te missen. De stijl van de architect, die ook die bijzondere ING banken en het imposante gebouw van de Gas Unie in Groningen ontwierp, is duidelijk herkenbaar. Het interieur van de kerk mag er ook zijn. De ruime kerkzaal met de vrolijke, divers gekleurde stoelen die op de grote bronzen stenen tegels staan, de grote hal, de prachtige soosruimte, de vleugel uit Estland, het draagt allemaal bij aan het bijzondere karakter van deze kerk.

De nieuwe bewoners van deze kerk, de gemeenteleden van de Gereformeerde Kerk Zwolle-West, zijn erg blij met hun nieuwe kerk. De gemeente is eigenlijk nog maar heel jong, maar ondertussen al uitgegroeid tot een forse kerkgemeenschap, waar een tweede predikant over niet al te lange tijd – zo de Here wil – zijn intrede zal doen. Een eigen plek is iets waar deze jonge gemeente al een poos naar verlangde. En nu is het dan zo ver. Na de officiële opening en de eerste kerkdiensten en het Open Huis op 28 januari voor de wijk is er op zaterdag 4 februari een Open Huis voor de broeders en zusters uit de omliggende gemeenten. U bent daarvoor allemaal van harte uitgenodigd.

De kerkdeuren staan op die 4^e februari tussen 11.00 en 16.00 open voor u. U kunt de kerk bekijken en ondertussen genieten van een overvloed aan muziek: Singing Kids, Anthem, Intonatus, Orkest NCSO en het Greijdanuskoor. Voor de kinderen zijn er leuke activiteiten en als u dat wilt is er oppas voor de kleintjes.

Ook 's avonds bent u (weer) van harte welkom. Dan voor een concert van het Schoolkoor en Kamerkoor van het Greijdanus College. Deze keer met begeleiding van de bekende pianist Jan Lenserink. Hij zal op de nieuwe vleugel van de kerk spelen. De toegang is gratis.

De gemeenteleden van Zwolle-West stellen uw bezoek bijzonder op prijs. Zo kunnen we samen delen in de geweldige overvloed die God ons geeft. Een mooie mijlpaal voor de broeders en zusters van Zwolle-West. Een dankbaar, feestelijk moment voor ons allen.

De Fontein

Geref. Kerk Zwolle-West

Sterrenkroos 56, 8043 NX Zwolle

Zwolle - Stadshagen



Persbericht

Permanente Educatie voor Predikanten

Mededelingen n.a.v. de vergadering van het College van Bestuur van de TU Kampen d.d. 14 december 2005. Gewerkt wordt aan de opzet van Permanente Educatie voor Predikanten, in samenwerking met de predikantenvereniging en het deputaatschap dienst en recht. Het is de bedoeling dat deze permanente educatie wordt georganiseerd met ingang van het seizoen 2006/2007.

pedel

De heer J.A. Hartman is benoemd tot pedel van de Theologische Universiteit. Op de 151ste dies natalis van de Universiteit was hij voor het eerst als zodanig in functie.

uitwerking nieuw statuut


Nu de generale synode een nieuw statuut heeft vastgesteld voor de Theologische Universiteit, dienen allerlei daaraan ondergeschikte regelingen aan die nieuwe tekst te worden aangepast. Besloten wordt te beginnen met het protocol voor het toezicht op het confessioneel en wetenschappelijk karakter van de TU.

Wie bezwaren wil indienen tegen de leer of het leven van één van de docenten, moet zich wenden tot het College van Toezicht van de TU. Als het College van Toezicht een bezwaarschrift afwijst, kan het College van Bestuur dan als beroepsinstantie dienen? Het College van Bestuur beantwoordt deze vraag negatief. Bezwaren tegen beslissingen van het College van Toezicht moeten ingebracht bij de opdrachtgever van dat college, en dat is de generale synode.

commissie van beroep

De commissie van beroep in het kader van de rechtspositie van het personeel blijft in haar huidige samenstelling gecontinueerd.

In opdracht van het College van Bestuur van de TU,
W.F. Wisselink, secretaris.




1 op de 6 scholieren krijgt psychische problemen

Psychische problemen bij kinderen en jongeren komen vaker voor dan we denken. De afdelingen Jeugdzorg van Eleos bieden deskundige hulp vanuit een gereformeerde identiteit.

- Ambulante zorg voor kinderen en jongeren tot 18 jaar in Almelo, Dordrecht, Ede, Goes, Groningen, Zwolle.
- Deeltijdbehandeling voor jongeren van 14 t/m 17 jaar in Dordrecht, Ede, Zwolle.

Voor hulp bij Eleos is een verwijzing nodig van een huisarts of een hulpverlener.

Meer informatie?
 Regio Zuidwest
 Dordrecht/Goes tel. (078) 611 10 57
 Regio Midden
 Amersfoort/Ede tel. (033) 457 17 17
 Deeltijd (0318) 43 23 30
 Regio Noordoost
 Zwolle/Groningen/Almelo tel. (038) 423 03 00



stichting gereformeerde geestelijke gezondheidszorg

www.eleos.nl